Sivrice Kaymakamlığı Yayınları Yayın No:2

SİVRİCE KAYMAKAMLIĞI

1. HAZAR GÖLÜ VE ÇEVRESİ SEMPOZYUMU BİLDİRİLER

20 MAYIS 1995
SİVRİCE

SEMPOZYUM

TERTİP KOMİTESİ

Başkan: Hasan CANPOLAT (Kaymakam)

Genel Kordinatör: Hasan KARABULUT (Belediye Başkanı)

Sempozyum Sunucusu: Abdullah SOĞUKPINAR (Milli Eğit. Md.)

Gezi Kordinatörü: Ahmet BULUT (İl Turizm Md.)

Program Koordinatörü: Yrd. Doç. Dr. Ergünöz AKÇORA

Yayına Hazırlayan:

Hasan CANPOLAT

Sivrice Kaymakamı

İÇİNDEKİLER

AÇILIŞ KONUŞMALARI

Sayfa

Sunuş, Sivrice Kaymakamı Hasan CANPOLAT' V

Fırat Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Eyüp G. İSBİR'in Konuşması VI

Elazığ Valisi Mehmet CANSEVEN'in Konuşması VII

BİLDİRİLER

Yusuf TATAR, Hazar Gölü'nün Oluşumu ve Jeolojik Özellikleri..... 1

Ahmet TUNA, Hazar Gölü Su Rezervinin Sulamada Değerlendirilmesi 15

Mehmet CİCİ, Hazar Gölü Su Kalitesi 23

Mustafa SARIEYÜBOĞLU, Balıkların Sağlıklı Olmasında Çevresel Değişiklikler 27

Ahmet SAĞIROĞLU, Hazar Gölü'nün Kürk ve Moğol Derelerinden Kaynaklanan Şiltlenmesi 33

Sadettin TOMBUL- Ali YİĞİT, Pleistosen'den Günümüze Hazar Gölü'ndeki Seviye Değişmeleri, Çevresel Etkileri ve Hatunköy Kapması 41

Dursun ŞEN, Hazar Gölü'ndeki Balıkların Sistematik ve Biyolojik Özellikleri 69

İ. Akın TEMİZER- Arif AY, Hazar Gölü ve Çevresinde Yaşayan Kuş Türlerinin Araştırılması 73

Yaşar ÖZDEMİR, Alabalık Yetiştiriciliği 77

Şemsettin CİVELEK, Sivrice (Elazığ) Girişindeki Sulak Parsellerin Bitki Süksesyonu Açısından İncelenmesi..... 87

Halil GÜNEK-Ali YİĞİT, Hazar Gölü Havzasının hidroğrafik Özellikleri 91

Ömer TIKTIK, Hazar Gölü ve Çevresi 105

Nihat AKBAY-Nermin ANUL, Hazar (Gölcük) Gölü'nün Su Ürünleri Yönünden Değerlendirilmesi 111

Mehmet Ali ÖZDEMİR, Hazar Gölü (Elazığ) Havzasının Jeomorfolojisi ve Gölün Oluşumu 121

Sayfa

Bülent ŞEN-Bülent TOPKAYA-Vesile NACAR, Hazar Gölü Algleri ve Trofik Düzeyi 149

Ali YİĞİT-M. Dursun ÇİTÇİ, Hazar Gölü ve Behrimaz Hav-zalarında Tarımsal Etkinlikler 153

Ali YİĞİT-Erdal KARAKAŞ, Sivrice'nin Kuruluşu, ve Şehirsel Fonksiyonları 167

Oğuzhan YURTERİ, Hazar Gölü ve Çevresinin Turizm Potansiyelinin Değerlendirilmesi ve Geliştirilmesi Konusunda Yapılması Gerekenler 183

Ali YİĞİT, Hazar Gölü Suları Altında Kalan Gölcük Köyü Hakkında Bir Tarihi Coğrafya Araştırması 185

*Muhammed Beşir AŞAN,*Hazar Gölü ve Çevresinin Ortaçağdaki Konumu ve Önemi 199

Ali YİĞİT-Selçuk HAYLİ, Hazar Gölü ve Behrimaz Havzasında Kır Yerleşmelerinin Coğrafi Özellikleri 203

Metin ŞENOL, Hazar Gölü ve Çevresinde Erozyon Problemi ve Yapılması Gerekenler 219

Olcay KIZILELMA, Hazar Gölü Çevresinin Turizm potansiyelinin Değerlendirilmesi 223

M. Ali ÖZDEMİR, Hazar Gölü (Elazığ) Havzasında Erozyon Problemi ve Alınması Gereken Önlemler 229

Ergün AKÇORA, Sivrice'ye Gelişinin 58. Yılında ATATÜRK 245

Hasan KARABULUT, Elazığ-Sivrice İlçesinde Çevre ve İmar Yönünden Yapılan Çalışmalar 251

Ahmet BULUT, Hazar Gölü ve Çevresinin Turizm Potansiyelinin Değerlendirilmesi ve Geliştirilmesi 255

Mehmet CİCİ, Hazar Gölü'nün Geleceği ile İlgili Koruma Önerileri 259

Akın TEMİZER- Arif AY, Elazığ-Hazar Gölü'nde İzlenen Porblemler ve Gölün Geleceği 263

Fikret (KEVEN) İNCE, Hazar Gölü Çevresel Etki Değerlendirilmesi 267

Nilüfer (NACAR) KOŞAR, Hazar Gölü ve Çevresindeki Tuğla ve Kiremit Fabrikalarının Çevresel Etkisi 273

Hasan CANPOLAT, Hazar Gölü ve Sivrice ilçesinin problemleri Çözümler uygulamalar 278

EKLER

Bildiri Programı

Sempozyuma Bildiri ile Katılanlar

HAZAR GÖLÜ VE BEHRİMAZ HAVZASINDA KIR YERLEŞMELERİNİN COĞRAFİ ÖZELLİKLERİ

Ali YİĞİT [*] **- *Selçuk HAYLİ*** [*]

1-ARAŞTIRMA ALANININ YERİ VE SINIRLARI:

Araştırmamıza konu olan Sivrice-Maden Çevresi, Doğu Anadolu Bölgesinin Yukarı Fırat Bölümünde yer alır. Yukarı Fırat Bölümünün, araştırma alanımızın da içinde yer aldığı güney kesimini, Ülkemizin tanınmış coğrafya bilim adamları, *"Güneydoğu Toroslar"* yöresi olarak isimlendirmişlerdir (DARKOT-1943, 260-261; ERİNÇ-1953, 109-110; YÜCEL-1987,126-127). Türkiye'nin ayrıntılı bir yöre ayrımını gerçekleştirmiş olan EROL'un bölümlemesinde ise araştırma sahamız, *Malatya-Elazığ* yöresi olarak tanımladığı alan içerisinde, *Pötürge-Hazar Gölü Çukurluğu* ve *Kira-Maden Dağları* ismini verdiği iki ayrı ünite içerisinde yer alır (EROL-1983,145-146). İdarî bakımdan ise, Sivrice-Maden Çevresi Elazığ il sınırları içinde yer almakta ve Maden ilçesine bağlı Hazar Bucağının tamamı ile Merkez bucağının büyük bir kısmını içine almaktadır. Ayrıca 1955 öncesi Hazar bucağına bağlı olan ve bugün Sivrice ilçesi Merkez bucağı sınırları içinde yer alan 6 köy yerleşmesi ile Hazar Gölü çevresindeki 10 köy yerleşmesini de kapsamaktadır.

Behrimaz Havzası ile onun doğu uzantısı durumundaki Behçedere-Tekevler köyleri arasındaki havzanın ve Hazar Gölü havzasının morfolojik sınırlarını esas alarak belirlemeye çalıştığımız araştırma alanımızın kuzey sınırını Çelemlik Dağı, doğu sınırını Maden çayının su bölümüne kadar Yaylım dağının zirveleri oluşturmaktadır. Güney sınırı olarak Maden dağlarının zirveleri esas alınmış, batı sınırı olarak da Dicle nehri ile Fırat nehri arasındaki su bölümünü biraz daha batıya geçerek Keydan deresinin derin vadisinin başlangıcına kadar sınır uzatılmıştır(Harita:1). Bu çevçeve içinde araştırma sahamızın toplam alanı 1000 km^2'yi geçmektedir.

2-ARAŞTIRMA ALANININ DOĞAL VE KÜLTÜREL ÇEVRE ÖZELLİKLERİ:

Güneydoğu Torosların iki uçta 2500 m.yi aşan yükseltisi, orta bölümde Hazar Gölü-Maden hattına doğru yavaş yavaş azalarak 2000 m.lere düşer. Bu alçalma sahasının en çukur kısımlarını oluşturan Hazar Gölü, Behrimaz ve Çitli havzaları ile bu çukur sahaları kuzeyden ve güneyden kuşatan dağlık alanlarla sınırlandırdığımız araştırma sahamızda yeryüzü şekillerinin ana uzanış doğrultuları güneybatı-kuzeydoğu yönündedir. Bu uzanış aynı zamanda tektonik hatların uzanışına da paralellik göstermektedir. Gerçekten sahamızın kuzeyini oluşturan Hazar gölü çukurluğu aynı zamanda Doğu Anadolu Fay Zonuna karşılık gelmektedir. Yine Behrimaz ve Çitli havzaları da bu kırık sistemine paralel tali bir hat ile güneyden sınırlandırılmıştır. Bu belirlenen alan içinde yeryüzü şekillerinin ana çizgilerini, kuzeyden güneye doğru; Çelemlik-Mastar sıra dağları, Hazar Gölü çukurluğu, Hazar-Yaylım dağları, Behrimaz-Çitli havzaları ve Maden dağları oluşturmaktadır.

Doğu Anadolu bölgesi'nin diğer kesimlerine oranla daha az karasal olan Yukarı Fırat bölümünün batı yarısında hüküm süren iklim ile Güneydoğu Anadolu'nun bozulmuş Akdeniz iklimi arasında bir geçiş sahasında yer alan araştırma sahası, bir taraftan ana çizgileriyle kuzeyinde ve güneyinde yer alan bu iklimlerin özelliklerini taşırken, bir taraftan da kendine özgü iklim şartlarıyla dikkati çekmektedir. Coğrafi konumu ve jeomorfolojik özelliklerine bağlı olarak oluşan bu yöresel iklim, yazları çevresine göre daha serin ve daha az kurak, kışları ise, daha yağışlı ve bilhassa Sivrice çevresi biraz daha soğuktur. Diğer taraftan yağışın yıl içerisindeki dağılışına

[*]) Yrd.Doç.Dr. F.Ü. Fen-Edebiyat Fak. Coğrafya Bölümü, ELAZIĞ

[*]) Araş.Görv. F.Ü. Fen-Edebiyat Fak. Coğrafya Bölümü, ELAZIĞ

bakıldığında, en yağışlı mevsimin kış ve ilkbahara rastlaması (Sivrice'de yıllık yağışın yaklaşık % 75'i, Kavak'ta % 76'sı, Maden'de % 79'u kış ve ilkbahar aylarında görülmektedir) özelliğinden dolayı Akdeniz yağış rejimine benzer bir özellik arz etmektedir.

Araştırma alanımızın en önemli akarsuyu Dicle ırmağının batı kolunu oluşturan Maden çayı ile onun yan dereleridir. Maden çayı, Hazar dağının güney eteklerinden çıkan gür bir kaynaktan beslenir ve Kavak çayı adıyla önce batıdan doğuya doğru Behrimaz ovası içinde fazla derin olmayan vadisinde akar. Behrimaz ovasının bitiminde Hazar Gölüne doğru yönelerek belirli bir ismi olmayan kısa bir boğaza girer ve Hatunköy yakınlarında göle 700-800 m. kadar yaklaştıktan sonra aniden tekrar güneye yönelerek tekrar kısa bir boğaza daha girer. Burada Hoşrik çayı adını alan dere Hazar Gölü güneyinde Bahçedere-Tekevler köyleri arasında uzanan ve buradaki en büyük köy yerleşmesine atfen *"Çitli Ovası"* olarak isimlendirmeyi uygun gördüğümüz ikinci bir ovalık alanda, kuzeydoğudan gelen Kışlakçı deresini de alarak Tekevler köyü yakınında güneye yönelerek gittikçe daralan ve derinleşen asıl vadisine yerleşir. Maden ilçe merkezi yakınlarında derin vadisi içinde akan ve buralarda Maden Çayı adı ile anılır.

Araştırma alanımızda, gerek toprak gerekse doğal bitki örtüsü, uzun yıllardan beri süren tahribat nedeniyle gerçek özelliğini kaybetmiştir. Nitekim, bugünkü doğal çevre koşulları kestanerengi veya kahverengi toprakların oluşmasını gerekli kılmakta iken, araştırma alanımızda doğal ortamın insan tarafından bozulmasına bağlı olarak, stepten çöle geçiş sahalarının toprakları olan kırmızı kahverengi topraklar sahaya hakim hale gelmiştir. Kırmızı kahverengi topraklar dışında sahamızın alçak kesimlerinde kolüvyal ve alüvyal, GB kesiminde de kahverengi orman toprakları yer almaktadır. Ayrıca dağlık kesimlerde sarp yamaçlar boyunca ve erozyonun şiddetli olduğu kesimlerde de litosolik topraklar yer almaktadır. Bitki örtüsü bakımından da, doğal çevre koşulları sahanın tamamına yakın bir kesiminin orman örtüsü ile kaplı olmasını gerektirmektedir. Hâlbuki sahanın çeşitli yerlerinde rastlanan tek ağaçlar dışında, orman kalıntısına bile rastlamak pek mümkün değildir. Bugün sahamızın hemen tamamına yakın bir kısmı antropojen step sahası durumundadır.

3- NÜFUS ÖZELLİKLERİ

Araştırmamıza konu olan köylerin nüfus miktarları ile ilgili bilgilere 16.yy.daki Osmanlı tahrirlerinde rastlamamıza rağmen, bu kayıtlarda araştırma alanımızdaki sınırlı sayıdaki köyün bilgileri mevcuttur. Nüfusu seyri hakkında sağlıklı ve mukayeseye imkan verebilecek sayısal veriler ancak Cumhuriyet dönemi periyodik sayımlar sayesinde ulaşabilmekteyiz (Tablo. 1)

Köyün 'adı	1935	1940	1945	1950	1955	1960	1965	1970	1975	1980	1985	1990
Çitliköy	279	293	312	354	371	380	421	400	582	591	586	600
Gezin	'818	873	832	911	1030	1080'	1206	1042	1084	1291	1301	2052
Kızıltepe	134	178	118	186	204	380	477	385	462	486	459	232
Kücükova	310	306	354	385	454	492	503	326	363	361	338	326
Tekevler	636	671	681	777	881	890	944	946	1065	1059	941	898
Tepecik	321	346	342	372	374	405	445	351	434	447	434	428
Yeşilova	*	*	*	*	*	*	*	109	152	178	174	143
KAVAK (BM)	350	535	575	623	654	738	782	745	741	887	831	795
Akboğa	94	99	113	131	118	135	118	124	153	220	148	150
Altıntarla	*	*	*	*	243	302	290	303	322	362	317	325
Bahçedere	305	334	372	370	401	426	454	517	575	614	587	550
Durmuştepe	544	532	544	613	381	462	428	372	506	525	429	512
Hatunköv'	165	187	201	229	230	337	258	209	262	287	266	216
Isıktepe	149	175	184	183	232	259	260	279	315	340	434	276
Plajköy	*	*	*	*	*	*	*	*	241	246	225	236
Yenibahce	166	157	188	226	249	267	301	324	369	369	304	343
Yıldızhan	328	214	233	235	270	288	312	316	311	417	288	251
Yoncapınar	34'0	383	389	380	416	450	469	418	238	274	258	216
Akbuğday	232	241	257	297	343	379	378	388	465	553	568	530
Baskaynak	520	593	646	687	743	845	823	801	815	876	786	681
Düzbahce	431	493	557	603	638	719	763	695	565	229	90	104
Elmasuyu	221	231	242	282	294	276	266	275	289	296	317	358
Günevköv	195	215	235	266	251	283	220	189	192	281	256	368
Kürkköy	1056	987	941	1021	964	939	859	872	682	708	618	591
Soğukpınar	374	426	418	422	426	429	396	418	360	344	236	186
Sürek	187	219	269	273	273	269	317	303	296	387	403	434
Üçlerce	254	316	349	358	397	400	432	393	459	453	416	364
Yedikardeş	122	151	164	169	181	200	2(f8	205	152	221	71	62
Gölardı	217	243	239	279	282	332	412	401	424	425	404	491
TOPLAM	8748	9398	9755	10632	11300	12362	12742	12106	12874	13727	12485	12718

Tablo: 1. Sayım yılları itibariyle köy nüfusları.

Köyün adı	35-40	40-45	45-50	50-55	55-60	60-65	65-70	70-75	75-80	80-85	85-90
Çitliköy	9.8	12.6	25.3	9.4	4.8	20.5	-10.2	75.0	3.1	-1.7	4.7
Gezin	13.0	-8.2	16.7	24.6	9.5	22.1	-29.2	7.9	35.0	1.5	91.1
Kızıltepe	56.8	-82.2	91.0	18.5	124.4	45.5	-42.9	36.5	10.1	-11.4	-137.0
Kücükova	-2.6	29.1	16.8	33.0	16.1	4.4	-86.7	21.5	-1.1	-13.2	-7.2
Tekevler	10.7	3.0	. 26.4	25.1	2.0	11.8	0.4	23.7	-1.1	-23.6	-9.4
Tepecik	15.0	-2.3	16.8	1.1	15.9	18,8	-47.5	42.5	. 5.9	-5.9	-2.8
Yeşilova	*	*	*	*	*	*	*	66.5	31.6	-4.5	-39.2
KAVAK (BM)	84.9	14.4	16.0	9.7	24.2	12.1	-10.2	-1.1	36.0	-13.0	-8.9
Akboğa	10.4	26.5	29.6	-20.9	26.9	. -26.9	9.9	42.0	72.6	-79.3	2.7
Altıntarla	*	*	*	*	43.5	-8.1	8.8	12.2	23.4	-26.5	5.0
Bahçedere	18.2	21.6	-'1.1	16,1	12.1	12.7	26.0	21.3	13.1	-9.0	-13.0
Durmuştepe	-4.5	4.5	23.9	-95.1	38.6	-15.3	-28.0	61.5	7.4	-40.4	35.4
Hatunköv'	25.0	14.4	26.1	0.9	76.4	-53.4	-42.1	45.2	18.2	-15.2	-41.6
Isıktepe	32.2	10.0	-1.1	47.5	22.0	0.8	14.1	24.3	15.3	48.8	-90.5
Plajköy	-11.1	36.0	36.8	19.4	14.0	24.0	14.7	26.0	0.0	-38.8	24.1
Yenibahce	-85.4	17.0	1.7	27.8	12.9	16.0	2.5	-3.2	58.7	-74.0	-27.5
Yıldızhan	23.8	3.1	-4.7	18.1	15.7	8.3	-23.0	-113.0	28.2	-12.0	-35.5
Yoncapınar	7.6	12.9	28.9	28.8	20.0	-0.5	5.2	36.2	34.7	5.4	-13.8
Akbuğday	26.3	17.1	12.3	15.7	25.7	-5.3	-5.4	3.5	14.4	-21.7	-28.7
Baskaynak	26.9	24.4	15.9	11.3	23.9	11.9	-18.7	-41.4	-181.0	-187.0	28.9
Düzbahce	8.9	9.3	30.6	8.3	-12.6	-7.4	6.7	9.9	4.8	13.7	24.3
Elmasuyu	19.5	17.8	24.8	- 11.6	24.0	-50.4	-30.4	3.1	76.2	-18.6	72.6
Günevköv	-13.5	-9.5	111.3	. -11.5	-5.3	-17.8	3.0	-49.2	7.5	-27.2	-8.9
Kürkköy	26.0	-3.8	1.9	1.9	1.4	-16.0	10.8	-29.9	-9.1	-75.4	-47.6
Soğukpınar	31.6	41.1	3.0	0.0	-3.0	32.8	-9.0	-4.7	52.1	9.7	14.8
Sürek	43.7	19.9	5.1	20.7	1.5	15.4	-18.9	31.0	-2.6	-17.0	-26.7
Üçlerce	42.7	16.5	6.0	13.7	20.0	7.8	-2.9	-59.8	74.9	-227	-27.1
Yedikardeş	22.6	-3.3	30.9	2.1	32.6	43.2	-5.4	11.2	0.5	-10.1	39.0
ORTALAMA	16.9	9.3	19.1	8.3	21.8	4.0	-11.4	10.7	15.3	-31.2	-7.9

Tablo:2. Sayım yılları arasındaki nüfus artış oranları(% olarak)

1935 yılında 8745 kişi olan nüfus, ortalama %0 16.9'luk bir artışla 1940 yılında 9398 kişiye yükselmiştir. 1940 yılından sonra, II.Dünya Savaşı sebebiyle erkek nüfusun askere alınmış olması, nüfus artış hızını düşürmüş ve %0 9.3'lük artış oranı ile nüfus, 1945 yılında ancak 9755'e yükselebilmiştir. Bu yıldan sonra nüfus artışı hızlanarak, ortalama %0 16.4'lük bir artışla 1960 yılında 12.362 kişilik nüfusa ulaşılmıştır. Özellikle 1955-60 dönemindeki ortalama %0 21.8'lik artış oranı dikkat çekicidir. 1960'11 yıllarda ülke çapında gerçekleşen büyük kalkınma hamlesine bağlı olarak özellikle şehirlerdeki imar faaliyetleri sebebiyle kırsal kesimden şehirlere doğru göç hareketi başlamıştır (DOGANAY-1994, 150). Bu göçler sebebiyle 1965 yılında %0 4'lük artışla nüfus az miktarda artarak 12.742 kişi olmuştur. Cumhuriyet dönemi içinde araştırma alanı toplam nüfusu ilk kez 1965-70 yılları arasında azalış göstermiştir. 1970 yılında nüfus, ortalama %0 11.4 oranında azalarak 12.106 kişiye düşmüştür. Bu düşüşün en önemli nedenlerinden biri; E.B.i.M'nde kapasite artırımına gidilmesi nedeniyle işçi alımının gerçekleştirilmesi ve araştırma alanı köylerinden çok sayıda kişinin işe girmesiyle, Maden ilçe merkezine göç etmeleridir. Nitekim kırsal kesimdeki en büyük nüfus azalışının görüldüğü bu dönem, Maden ilçe merkezi nüfusu içine büyük artışın gerçekleştiği dönemdir. 1970-80 arasında nüfus tekrar hızlı bir artış göstermiş ve bu on yıllık dönemde nüfus ortalama %0 13'lük bir artışla 12.106 kişiden, sayım yılları içindeki en yüksek miktar olan 13.727 kişiye yükselmiştir. Bu yüksek nüfus artışında, bu dönemdeki özellikle şehirlerde cereyan eden anarşi ve terör olayları sebebiyle kırsal kesimden şehirlere olan göçün duraklaması etkili olmuştur. Köylerdeki ekonomik problemler ve şehirlerde yaşama arzusunun artmasına bağlı olarak, 1980'den sonra köylerden şehirlere olan göçün artarak devam etmesiyle, 1980-85 arasında sayım yılları içindeki %0 - 31.2'lik oranla en büyük nüfus azalışı gerçekleşmiş, nüfus 1242 kişi azalarak 12.485 kişiye inmiştir. 1985-90 yılları arasında nüfus bir miktar artış göstermişse de (12.485'den 12.718'e çıkmış), bu dönemde araştırma alanımızdaki köylerden bazılarının azalış oranlarının çok fazla olmaları sebebiyle dönemin ortalama artış oranı %0 -7.9 çıkmaktadır (Tablo: 1, Tablo:2).

Şekil: 2. Sayım yıllarına göre nüfusun seyri

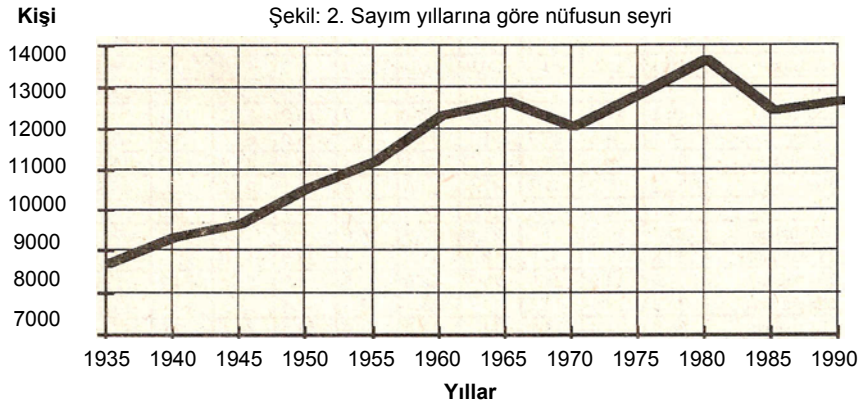

Araştırma alanımızda nüfusun dağılışında yerşekilleri, su durumu ve toprak verimi önemli ölçüde etkili olmuştur. Dağlık sahalar ve bilhassa eğimin -arttığı yerler seyrek nüfuslu alanlar olarak belirir. Bu alanlar nüfusun sık olduğu ovalık sahalar ve vadi tabanlarıyla karşılaştırıldığında, iklim, su ve toprak özellikleri bakımından beşeri ve ekonomik faaliyetlere pek uygun sahalar olmadığı görülür. Nitekim araştırma sahamızda, nüfus ve yerleşmelerin dağılışı ile, tarım alanları arasında sıkı sıkıya bir ilişki söz konusudur. Yeryüzü şekillerinin tarıma uygun olduğu ve sulama imkânlarının yeterli olduğu alanlar, nüfus yoğunluğunun da yüksek olduğu alanlar olarak belirmekle buna karşılık eğimin fazla olduğu dağlık alanlarda nüfus yoğunluğu ise sadece tarıma imkan tanıyan bazı vadi tabanlarında artmaktadır. Dağlık sahalar üzerinde nüfus yoğunluğunun arttığı alanlar genellikle verimli vadi tabanlarına karşılık gelir. Buralarda tarım alanlarını sulamaya yetecek kadar suyun bulunması nedeniyle bilhassa bahçecilik önem kazanmaktadır. Buna karşın verimli vadi tabanlarından bir kaç yüz metre uzaklaşıldığında adeta hayat belirtisi ortadan kalkmaktadır. Dağlık sahaların mera olarak fazla bir önemi yoktur. Çünkü şiddetli erozyona maruz çıplak alanlardan oluşan dağlık sahalarda toprak örtüsünün sığ olması nedeniyle buralarda hayvanları besleyebilecek yeterli bitki örtüsüne nadiren rastlanır.

Araştırma alanımızda nüfusun en yoğun olduğu kesimler Behrimaz havzası ile Çitli havzalarının kenarlarındaki 1350-1450 m.ler arasındaki kesimlerdir. Buralar hem ovalara hem de meralara hakim alanlardır. Fakat bu havzalarında her tarafı aynı oranda nüfus barındırma kabiliyetine sahip değildir. Nitekim, Behrimaz havzasının güney kesiminde nüfusun sık olmasına karşın kuzey kesimleri daha az sıklıkta nüfus barındırmaktadır. Bunun başlıca nedeni kuzey kesimdeki geniş birikinti yelpazeleri üzerinde yer alan tarım alanlarının sulanamamasıdır. Halbuki güney kesimde taban suyundan yararlanılarak tarım alanları sulanmakta ve buralardan daha fazla ürün alınmaktadır. Dolayısıyla nüfus sıklığı da artmaktadır. Aynı durum Çitli havzası için de söz konusudur.

Bu havzalar dışında nüfus sıklığının arttığı diğer yerler ise vadi tabanlarıdır. Bilhassa batıda Ulu çayın vadisi ile doğuda Kışlakçı deresi vadisi nüfus yoğunluğunun arttığı yerlerdir. Bu derelerde yılın her mevsimi su bulunması, tarım alanlarının sulanmasına imkân tanımaktadır. Sulanan bu alanlarda bilhassa meyve ve sebze bahçeleri yer almaktadır.

Sonuç olarak araştırma alanımızda nüfus yoğunluğu ile tarım alanları arasında sıkı sıkıya bir bağlantı söz konusudur. Tarım alanlarının dağılışında topografyanın, verimin yüksek olmasında ise sulama imkânlarının etkisi büyüktür. Dolayısıyla yeryüzü şekillerinin tarıma uygun olduğu ve sulama imkânlarının yeterli olduğu alanlar nüfus yoğunluğunun yüksek olduğu alanlar olarak belirmekte, buna karşın eğimli alanlarda toprak örtüsünün sığlığı ve sulama imkânlarını kısıtlı olduğu alanlar da seyrek nüfuslu alanlar olduğu görülmektedir.

Nüfus coğrafyası açısından çıkartabileceğimiz en önemli sonuç ise, araştırma alanımızda doğal nüfus artışı ile çoğalan nüfusun geçimini sağlayan kısıtlı tarım alanlarının miras yoluyla günden güne küçülerek aileleri geçindiremeyecek boyutlara ulaşması ve yörenin önemli bir geçim kaynağı olan hayvancılığın; bitki örtüsünün tahribi ve bilinçsiz otlatma nedeniyle değerini kaybeden meralarda yapılamaz hale gelmesi gibi faktörler göçe neden olmaktadır. Ayrıca, çocuklarını okutmak, şehrin sunduğu sosyal ve kültürel imkânlardan faydalanmak gibi faktörler de göçü teşvik etmektedir. Kırsal kesimden ayrılanların bir kısmı yine yöre içinde yer alan Sivrice ve Maden'e giderken, yöreden ayrılanların büyük bir çoğunluğu da Elazığ'a gitmektedirler. Hatta bunların köylerini, arazilerini tam manasıyla terk ettikleri de söylenemez. Bugün ulaşım kolaylığı nedeni ile Elazığ'da ya da Sivrice ve Maden'de oturup, köylerindeki arazilerini işleten birçok aileler vardır. Nitekim kış aylarında adeta terk edilen yerleşmelerin sakinleri, yaz aylarında ailece köylerine dönerek tarımsal faaliyetlerini sürdürmekte,

hasattan sonra yeni ikamet yerlerine dönmektedirler. Ancak bu şekilde ayrılanlar da bir müddet sonra köyleriyle ilişkilerini büyük ölçüde koparmaktadırlar.

4-YERLEŞME ÖZELLİKLERİ

Tarih öncesi devirlerden beri yerleşmeye sahne olmuş olan Sivrice-Maden çevresinde, bazıları mezraa ve bazıları da kom diye anılan 150 kadar mahalleden oluşmuş, 29 köy yerleşmesi yer alır. Bu yerleşmelerin saha içindeki farklı dağılışında, topografik özellikler ve buna bağlı olarak su ve tarım alanlarının durumu etkili olmuştur. Dağlık alanlarda yerleşme sayısının azalmasına ve küçük birimler halinde bulunmasına karşılık, ova kenarlarında yerleşme sayısı ve büyüklüğü artmaktadır. Nitekim dağlık alanlarla ova tabanları arasında geçiş sahası özelliği taşıyan 1300-1400 m.ler arasındaki yükselti basamağında tüm yerleşmelerin % 57,1'i yer almaktadır. Gerek bu sahalardaki gerekse dağlık sahalardaki yerleşmelerin büyük bir çoğunluğu küçük birimler halindedir. Gerçekten sahamızdaki yerleşmelerin % 60'dan fazlası 50-150 arasında nüfus barındıran küçük mahallelerden oluşmaktadır. Nitekim yerleşme sayısının ve nüfus yoğunluğunun art ile tarım alanları arasında sıkı sıkıya bir ilişki söz konusudur. Yeryüzü şekillerinin tarıma uygun olduğu ve sulama imkânlarının yeterli olduğu alanlar nüfus yoğunluğunun da yüksek olduğu alanlar olarak belirmekte, buna karşın eğimin fazla olduğu dağlık alanlarda nüfus yoğunluğu sadece tarıma imkân tanıyan bazı vadi tabanlarında artmaktadır. Araştırma alanımızdaki bu küçük yerleşmeler eskiden birer kom ve mezraa iken bugün daimi yerleşme olmuşlar ve birer mahalle statüsü kazanmış durumdadırlar. Gerçekten, bugün, sahamızda mezraa ya da kom olarak ifade edilen yerleşmeleri fonksiyon olarak diğer mahallelerden ayırmak mümkün değildir. Esasen mahalle ile mezraa arasındaki coğrafi manada sınırın ne olduğu bugüne kadar ortaya konmuş değildir. Araştırma sahamızda; mahalle ile köy arasında da fazla bir fark yoktur. Mahalleler köylere oranla daha küçük ve idari bakımdan bir köye veya bir başka mahalleye bağlı olmalarıyla köylerden ayrılırlar. Ayrıca mahallelerin bazılarında okul ve cami gibi kültür tesisleri bulunmakta ise de birçoğunda bunların bulunmaması ile de köylerden ayrılırlar. Bu farkların dışında mahalleler, köylere ait her türlü fonksiyonel ve fizyolojik özelliklere sahiptirler.

4.1. YERLEŞME TİPLERİ

Kır Yerleşmeleri, yerleşmenin uzun yıllar varlığını sürdürmesi ya da mevsimlik kullanılıyor olmasına göre, geçici ve devamlı yerleşmeler olarak iki şekilde ele alınabilir.

4.1.1. Geçici Kır Yerleşmeleri: Araştırma alanımızda bugün geçici olarak kullanılan yerleşmelerin esasını, tarım alanları ve bahçelerin içine kurulan ve yörede "*yazı evi*" olarak adlandırılan yerleşmeler oluşturur. Fakat önceleri geçici olarak kullanılmış olan ve sonradan daimi yerleşmelere dönüşmüş bulunan komlar ve zamanla terk edilmiş, günümüze sadece iki örneği gelebilmiş olan yaylalar da yerleşme tarihi bakımından önem arzetmektedir. Bunları sırasıyla ele almaya çalışalım.

4.1.1.1. Komlar: ALAGÖZ'ün *"hayvan çiftliği"* olarak tanımladığı (1941,156) komları, TUNÇDİLEK Doğu Anadolu'ya özgü bir yerleşme şekli olarak (1971,45) belirtirken, YÜCEL, bunların Taşlıca yarımadasındaki Tola'larla aynı olduğunu kaydetmektedir (1988, 66). Sahamızı da içine alan, Aşağı Murat yöresinde, bir araştırma yapmış olan SARIBEYOĞLU'nun, *"Köy dışında hayvan beslemek için yapılmış bir veya birkaç ağıl ile çoban kulübesinden ibaret eğreti iskân mahalleri"* (SARIBEYOĞLU-1951, 37) şeklinde tanımladığı komları, YÜCEL ise Taşlıca yarımadasındaki incelemelerine dayanarak *"Kışlaklardaki pınar ve kuyu başlarına çöreklenmiş, köy davarlarını güden çobanların geceleri oturduğu iptidai ve küçük birkaç*

kulübe ve ağıldan müteşekkil, yazın terkedilen 8-10 haneli yerleşmelerdir" (YÜCEL-1988,66) şeklinde ifade etmektedir.

Her iki tanımda da, küçükbaş hayvan besleyenlerin belirli bir süre oturmak için oluşturduğu, hayvan barınakları ile çoban kulübelerini ifade eden komlar, bugün bu şekliyle sahamızda yer almamaktadırlar. Ancak, araştırma alanımızda yer alan bazı yerleşmeler eskiden kom adıyla anılmaktaydı. Nitekim bugün Yoncapınar adı ile anılan köyün eski adı 'Bervi kömleri'idi. Bu köy; Tecir komu (Topağaçlı mh.), Seru Komu, Kelali komu (her ikisi birden Yoncapınar mh.) ve Şeyhoğlu mezraası ile bugün ayrı bir köy olan Plajköy'ü oluşturan Safoğlu komu (Safoğlu mh.), Sağır komu (Ulucak mh.) ve Gavus komu (Tekören mh.)'ndan oluşmaktaydı. Ayrıca, Çitli köyüne bağlı olan Çayır mahallesi (Çayır komu), Dutpınar köyüne bağlı Çınarcık mahallesi (Hazerik komu), Kaşlıca köyüne bağlı olan Bük mahallesi (önce Bük komu, sonra Bük mezraası) ile Örtülü köyüne bağlı Dere mahallesi (Derekari komu) önceden birer kom yerleşmesiydi. Yine Hazar Gölü kuzeyinde yer alan Resul mahallesi (Hafız komu), Hacıali mahallesi (Hacıali komu) ve Sarıca mahallesi (Aluş komu) de eski birer kom yerleşmesiydi.

Bugün tüm bu eski kom yerleşmeleri daimi yerleşme olmuşlar ve birer mahalle statüsü kazanmış durumdadırlar. Bu şekilde gelişen kom ve mezraalardaki bu gelişmeyi SARIBEYOĞLU şu şekilde açıklamaktadır: *"Elverişli topraklara sahip olan komlara zamanla sahipleri yerleşerek orada ziraat yaptıkları görülür. Fakat ziraat ve devamlı iskân başladığı andan itibaren bu gibi yerler kom olmaktan çıkarak artık mezraa sayılır. Zamanla komların mezraa ve mezraların mahalle ve köy veya daha büyük iskân merkezi olabilir"* (SARIBEYOĞLU-1951,37). Nitekim eskiden kom olarak kurulmuş olan Safoğlu'nda bugün 155, iki komun birleşmesiyle oluşan Yoncapınar'da ise 90 nüfus yaşamakta ve her iki yerleşme de köy vasfı taşımaktadır.

4.1.1.2. Yaylalar: Bilindiği gibi ülkemizin hemen her tarafında yaygınlık gösteren geçici yerleşme şekillerinden olan yaylalar, çok değişik şekiller gösterebilen bir geçim sahası ve yerleşme yeri özelliği taşırlar. Yaylayı, ALAGÖZ, "*yazın çıkılıp oturulan serin yer, dağlar üzerindeki yazlık yerleşme..."*(1941, 154); EMİROĞLU "*yaz mevsiminde en sıcak aylarda çıkılan ve geçici olarak yerleşik hale getirilen mahaller* "(1977,17) olarak tanımlamaktadır. TUNÇDİLEK ise, *"yazın belli bir süre için hayvan otlatmak, ziraat yapmak ve geçimin sağlanmasında menfaat temin eden; her türlü işde çalışmak, hatta dinlenmek için çıkılan veya gidilen; köyün hayat sahası dışında kalan, çok defa köyün müşterek mülkü olan; köyden ayrı ve çok zaman pek uzak olmakla beraber sosyo-ekonomik bağlarla tamamen veya kısmen köye bağlı bir mahal; veya köyün esas geçim sahasına ekli ikinci bir bölümdür"* (1971, 49) şeklinde tanımlamaktadır. Fakat bu tanım içine sayfiye yaylaların da yer almaktadır ki, YÜCEL sayfiye yaylalarının gerçek yaylalardan tamamen ayrı olduğunu bunların karıştırılmaması gerektiğini belirtmektedir (1988, 65).

Sahamızda eskiden 7 yayla yerleşmesi bulunmakta idi. Ancak bugün bunlardan iki tanesi daimi yerleşme haline gelmiş (Gaydi yaylası Mehmetler, Sayer yaylası da Keleşler mahallesini oluşturmuş), iki tanesi de tamamen terk edilmiştir(Kavak köyünün Tılındere yaylası ile Yıldızhan köyünün Hişok yaylası). Üç yaylada ise halen çok az da olsa yaylacılık yapılmaktadır. Bunlar, Çakıroğlu köyünün Handan yaylası (1700 m.), Eğrikavak köyünün Mazgettin yaylası (1850 m.) ile Elmasuyu köyünün belli bir ismi olmayan yaylasıdır (1870 m.).

Bunlardan ikisi (Mazgettin ve Handan) Maden dağları üzerinde, birisi de Hazar dağı üzerinde yer almaktadır. Hazar dağı üzerinde yer alan yayla, 1870 m. yükseltide bulunan Kurudolu(Bervi) gölünün yanında kurulan yayladır. Bu yaylaya sadece bir aile davar sürüleri ile çıkmaktadır. Haziran başlarında buraya gelen ve göl kenarına çadırlarını kuran yaylacılar, ağustos başlarında gölün suyunun kurumasından sonra, köylerine daha yakın bir yerde bulunan bir pınarın (1600 m.) yanına çadırlarını taşımakta ve kasım ayından itibaren köylerinde ikamet etmeye başlamaktadırlar.

Maden dağları üzerinde, Birek tepesi (1887 m.) güneyinde 1850 m. civarındaki bir kaç pınarın başında yer alan Mezgettin yaylasına eskiden daha çok aile çıkmakta iken, bugün ancak bir iki aile çıkmaktadır. Buradaki konutlar çevreden toplanan taşların üst üste yığılmasıyla oluşturulmuş duvarların üstünün ağaç ve ağaç dalları ile bir miktar toprakla örtülmesiyle inşaa edilmiş basit konutlardır. Bu yaylaya da davar sürüleri haziran başlarında getirilmekte ve ağustos sonlarına doğru yayla terk edilmektedir.

Yine Maden dağları üzerinde Ziyaret tepesinin güneybatı eteklerinde yeralan, Çakıroğlu köyünün Handan yaylasında ise tarım yapılmaktadır. Haziran başlarında buradaki tarlalara, genellikle patates eken köylüler, eylül sonlarına doğru patetesleri sökmek için tekrar yaylaya gitmektedirler. Yaz boyunca yaylada ikamet eden pek bulunmamaktadır. Bu özelliği ile buradaki yayla geçici mezraa fonksiyonu icra etmektedir.

Ülkemizin hemen her yöresinde olduğu gibi, sahamızda da yaylacılık eskiye göre büyük bir gerileme göstermiştir. Artık bu yaylalar eskisi gibi pek kullanılmamaktadır. Bugün bahsettiğimiz yaylaların hemen hepsinde bir iki aile faaliyet göstermektedir.

4.1.1.3. Yazı Evleri: En çok Çitli havzasında bulunan yazı evlerine Behrimaz havzasında da rastlanmaktadır. Tarım alanları içinde tarlaların ortasına yapılan tek veya iki odalı binalara araştırma alanımızda yazı evi denilmektedir. Yazı evleri çoğunlukla biriketten yapılmış olup, üzerleri sacla kapatılmıştır. Bazıları ise, kerpiçten inşaa edilmiş olup, üzerleri toprakla örtülmüştür. Bu evlerden köylere yakın olanlarının bazılarına elektrik hattı dahi çekilmiştir.

Yazı evlerine mayıs ayında taşınan aileler genellikle eylül ayına kadar burada oturmaktadırlar. Bu süre içinde bağ ve bahçe tarımıyla uğraşan aileler, bir kısım tarım aletlerini, hatta bazılarında inek ve tavuk gibi hayvanlarını da buraya taşımaktadırlar. Bazı yazı evlerinde arı kovanları dahi bulunmaktadır. Burada ikamet ettikleri süre içinde, meyve ve sebzelerini değerlendirmekte; bazı meyveleri kurutmakta, pekmez, pestil ve salça gibi kışlık yiyeceklerini burada hazırlamaktadırlar.

Genellikle okulların açıldığı günlerde Yazı evlerindeki önemli eşyalarını yanlarına alan sakinler, bazı önemsiz eşyalarını binaların içine kilitleyerek buradan ayrılmaktadırlar. Kış ayları boyunca bu evler boş kalmaktadır.

4.1.2. Devamlı Kır Yerleşmeleri: Araştırma alanımızda devamlı kır yerleşmesi olarak mahalle ve köyler yer almaktadır. Ancak bazı köy ve mahalleler, daha önce mezraa olarak bilinen yerleşmelerdir. Bu nedenle önce mezraaları açıkladıktan sonra mahalle ve köy yerleşmeleri incelenecektir.

4.1.2.1. Mezraalar: Ziraat yapılan yer (Ekinlik) anlamına gelen mezraa tabiri bazı sahalarda geçici kır yerleşmelerini de ifade etmekte ise de (DOĞANAY-1989, 229-230) sahamızda daimi kır yerleşmelerini ifade etmek amacıyla kullanılmaktadır. TUNÇDİLEK'in Doğu Anadolu'ya mahsus bir çiftlik türü (1971, 46) olarak ifade ettiği mezraaları, XVI.yy.da Mardin Sancağı'nın durumunu incelediği çalışmasında GÖYÜNÇ, *"Devlete aid, boş bırakılmış toprakları, ziraate kazandırmak maksadıyla, yararlılık göstermiş kimselere dağıtılmış; yerine göre, 60-80 ve bazen 150 dönüm büyüklüğünde; yakın köylerden bir kısım halkın, kiracı veya ortakçı sıfatıyla hayvan besleyip ekip-biçtikleri bir kaç haneli, gerçek manasıyla çiftliklerdir"* (GÖYÜNÇ-1969, 73) diye tanımlamaktadır. YÜCEL'de önceleri GÖYÜNÇ'ün ifade ettiği şekilde oluştuğunu kabullendiği mezraaların, sonraları, *"kasaba ve şehir sakinlerinin, yakın veya uzak, su başlarında tesis ettikleri bağ, meyve-sebze bahçelerinde, yazı geçirmek maksadıyla kurdukları evler topluluğuna teşmil edilmiştir"* (YÜCEL-1988, 68) demektedir. SARIBEYOĞLU ise, "*Bir köyün yakınında ziraate elverişli arazi az olduğu veya nüfus arttıkça mevcut yerler bu nüfusu beslemeye kâfi gelmediği takdirde bazı*

kimseler daha uzaklarda ekim alanları temine çalışırlar. Elde ettikleri bu sahalara ev yaparak orada devamlı bir surette yerleşir ve mevcut tarlaları ekip biçmeye başlarlar. Bu suretle esas köyün bir nevi çiftliğinden başka bir şey olmayan bu yeni iskân yerine bölgemizde mezraa adı verilmektedir "(SARIBEYOĞLU-1951, 33) şeklinde tanımlamaktadır.

Yukarıdaki tanımların hepsi de mezraaların ortaya çıkışlarını, menşe bakımından ortaya koymaktadır. Gerçekten her üç şekil de mezraaların ortaya çıkmasında geçerli olmuştur. Ancak sahamızda eskiden mezraa, şimdi ise mahalle olarak ifade edilen yerleşmelerin bir kısmının oluşmasında GÖYÜNÇ'ün ifade ettiği gibi tarihi faktörler etkili olmuş olsa bile, bu yerleşmelerin büyük bir kısmı SARIBEYOĞLU'nun ifade ettiği şekilde ortaya çıkmış olmaları daha akılcı görülmektedir. Hatta YÜCEL'in kasaba ve şehir sakinlerinin bahçelerine yerleşmesi şeklinde ifade ettiği durum, sahamızda köy sakinlerinin bazı bahçelere zamanla yerleşmesiyle mezraaları oluşturduğu şeklinde ifade edilebilir. Nitekim 1885'de WUNSCH'ün çizdiği haritada (Harita: 13) bugün mezraa veya mahalle olarak gördüğümüz yerleri 'bahçe' olarak işaretlediği göz önüne alınırsa buraların bahçelere yerleşilmesi ile ortaya çıktıklarını rahatlıkla söyleyebiliriz.

Her ne şekilde oluşmuş olursa olsun bugün araştırma sahamızda mezraa olarak ifade edilen yerleşmeleri fonksiyon olarak diğer mahallelerden ayırmak mümkün değildir. Esasen mahalle ile mezraa arasındaki coğrafi manada sınırın ne olduğu bugüne kadar ortaya konmuş değildir. Bu nedenle isim olarak mezraa ya da daha başka isimlerle anılsalar da bu yerleşmelerin diğer mahalle yerleşmelerinden pek farklı bir özellikleri bulunmamaktadır.

4.1.2.2. Köyler ve Mahalleler: Araştırma sahamızda mahalle ile köy arasında fazla bir fark yoktur. Mahalleler köylere oranla daha küçük ve idari bakımdan bir köye veya bir başka mahalleye bağlı olmalarıyla köylerden ayrılırlar. Ayrıca mahallelerin bazılarında okul ve cami gibi kültür tesisleri bulunmakta ise de birçoğunda bunların bulunmaması ile de köylerden ayrılırlar. Bu farkların dışında mahalleler, köylere ait her türlü fonksiyonel ve fizyolojik özelliklere sahiptirler.

Köyleri mahallelerden ayıran en önemli özellik ise, sınırları belirli olan bir kırsal alanın idari merkezi olmalarıdır. Bunun dışında köylerin hemen tamamında okul ve cami gibi kültürel tesislerin bulunması, ayrıca bazı köylerde bakkal, kahvehane gibi birtakım ticarethanelerin yer alması köyleri mahallelerden ayıran en önemli unsurdur.

Aslında araştırma alanımızda yer alan yerleşmelerin hemen tamamına yakın bir kısmı mahallelerden oluşmaktadır. Nitekim araştırma alanımızda 9 köyün dışında tüm köyler mahallelerin birleşmesinden oluşmaktadır. Bunlardan 15 tanesinin köy olarak nitelenen bir merkezi mahallesi bulunurken, 5 tanesinde belirli bir köy merkezi de bulunmamaktadır. Bu köylerde muhtar hangi mahalleden seçilirse köyün idari merkezi de o mahallede oluşmaktadır. Esasen, belirli bir merkezi olan köylerde bile muhtarın başka bir mahalleden seçilmesiyle, köyün idari merkezi de değişebilmektedir.

Yukarıda kısaca açıklamaya çalıştığımız bu fonksiyonel özelliklerin yanında köy ve mahallelerin fizyolojik yapıları hemen hemen aynıdır. Araştırma alanımızdaki köy ve mahallelerin büyük bir kısmı sık dokulu mahalle karakterindedir. Bu yerleşmelerin genelinde yerleşmenin orta yerinde çeşme, cami ve bazen köy odası olarak da kullanılan kahvehane ve kahvehane ile iç içe bir bakkalın yer aldığı dar bir köy meydanı bulunur. Bu meydanın etrafında sık bir doku oluşturan konutlar, çevreye doğru daha gevşek bir doku oluştururlar. Köylerin okulları ise genellikle köyün bir kenarında konutlardan 50-60 m. kadar uzakta ayrı bir yerde bulunurlar.

Bu genel özellik, Gezin, Kürk ve Kavak gibi büyük köylerde farklılaşmaktadır. Buralarda yerleşme daha fazla nüfus barındırmakta, köyün ve çevredeki diğer yerleşmelerin bir takım ihtiyaçlarını karşılayan ticarethanelerin sayısı ve türü artmaktadır. Nitekim bu şekilde çevresindeki diğer köylerden farklı bir özelliğe sahip

olan Gezin köyü, 1992 yılında alınan bir kararla belediyelik olması yönünde girişimlere başlanmıştır ve 1994 yılında belediyelik olmuştur.

Yerleşme adı	Eski adı	Nüfusu	Rakımı	Yerleşme adı	Eski adı	Nüfusu	Rakımı
ELAZIĞ Merkez İlçeye Bağlı Yerleşmeler				**Hazar Bucağına Bağlı Yerleşmeler**			
CEVİZDERE	Kürdemlikihas	111	1040	KAVAK	-	568	1350
Kü. Cevizdere	K.Kürdemlik	99	1100	Başkaya	Şimik	227	1320
Kuşçu	Gölan	101	990	AKBOĞA	Kazar	150	1500
Soğukpınar	-	27	1040	ALTINTARLA	Cindi	325	1330
Denizkenarı	Halilin Komu	108	1280	BAHÇEDERE	Malato	550	1320
Resul	Hafız Komu	74	1260	ÇAKIROĞLU	Mığırgan	232	1275
GÖLARDI	Şepen	218	1450	Mollalar	Mollalva	137	1330
Hacıali	Hacıali Komu	109	1400	Uzunçay	Tellolar	136	1390
Sarıca	Aluş komu	164	1300	DURMUŞTEPE*	Çeko		
SİVRİCE'ye Bağlı Yerleşmeler				Aygören	Pahan evleri	67	1315
AKBUĞDAY	Beşirto	214	1345	Sinan	Simman	151	1330
Kurttepe	-	43	1320	Karagülle	-	210	1330
Yumaklı	Elbistan	171	1400	Güvenli	Tekavüt	84	1365
Kavak	Kabak	102	1410	EĞRİKAVAK	Sanisi	228	1415
BAŞKAYNAK*	Keydan			HATUNKÖY	-	216	1325
Semerto	Şimert	153	1370	IŞIKTEPE	Kıcan	193	1280
Tepe	-	108	1375	Karataş	Kardor	83	1270
Dolubahçe	Rebet	83	1400	KOÇKONAĞI	Arkaşepgen	70	1350
Mikail	-	57	1410	Çay	Mıstıkan	14	1280
Demirkapı	Delas	70	1415	Değirmen	-	26	1170
Rezek	-	70	1440	Çat	-	25	1210
Konak	-	140	1510	Akkışla	Kuran	43	1380
DÜZBAHÇE	Haftasar	26	1472	Dut	Dut Mez.	50	1430
Büyükköy	-	58	1450	PLAJKÖY*	-		
Kutluca	Kazkıran	20	1475	Ulucak	Sağır Komu	155	1275
ELMASUYU	Büyük Bervi	358	1445	Safoğlu	Safoğlu Komu	56	1300
GÜNEY	-	152	1280	Tekören	Gavus Komu	25	1340
Dervişali	Dervişali Mez.	216	1260	POLAT	-	77	1600
KÜRK	-	591	1350	Üçpınar	Hırakevleri	36	1360
SOĞUKPINAR	Karamollalar	69	1560	Aşağı mahalle	Polay	155	1415
Oğlaklı	Gomolar	39	1580	Tepe	-	67	1300
Tokluca	İbolar	43	1510	TOPALUŞAĞI	-	160	1420
Oymataş	Mirtolar	35	1750	YENİBAHÇE	Geri	156	1400
SÜREK	-	434	1430	Yuk. mahalle	Yuk. Mezraa	187	1405
ÜÇLERCE	Samoli	91	1555	YILDIZHAN	Önşepken	251	1380
Demikan	-	42	1350	YONCAPINAR	Bervikömleri	76	1370
Tepeönü	-	97	1325	Topağaçlı	Beraz komu	50	1310
Ziyaret	Ziyaret mez.	134	1315	Şeyhoğlu	Şıhoğlu mez.	90	1375
YEDİKARDEŞ	Karik	62	1630	**Maden Merkez İlçeye Bağlı Yerleşmeler**			
				ÇİTLİ	Helindir	146	1270
				Acıbadem	Kuyan	136	1257
				Samanlı	Sersap Mez.	73	1240
				Harabe	-	136	1280
				Konaklar	Kanah	64	1330
				Kuyulu	Diri	45	1365
				GEZİN	-	1283	1340
				Plajevleri	-	428	1300
				Kışlakçı	-	213	1380
				Aşağıevler	-	128	1275
				KIZILTEPE	-	232	1290
				KÜÇÜKOVA	Havri	326	1420
				TEKEVLER	Pirnos	209	1540
				Çörekli	Emeran	251	1310
				Dilekkaya	Hallan	90	1320
				Özyurt	Keleşan	240	1340
				Haraba	-	108	1300
				TEPECİK	-	428	1420
				YEŞİLOVA	Havri Mez.	143	1510

Tablo: 3. Araştırma alanındaki yerleşmelerin nüfusu ve yükseltileri

5.YERLEŞMELERİN DAĞILIŞI

Buraya kadar genel özelliklerinden bahsettiğimiz köy ve mahallelerin saha içerisindeki farklı dağılışlarından ve nedenlerinden bahsedecek olursak; araştırma sahamızda yaklaşık 6 km^2'ye bir kır yerleşmesi düşmektedir. Fakat sahamızın her yeri için bu oran geçerli değildir. Çünkü büyük bir kısmı dağlık alanlara karşılık gelen araştırma sahamızda, dağlık alanlarda yerleşme sayısı azalırken, Behrimaz ve Çitli havzalarının kıyı kesimleri ile tabanlı vadilerde yerleşme sayısı artmaktadır. Hatta sahamızdaki yerleşmelerin büyük bir kesimi dağlık saha ile düzlüklerin kesişme yerlerinde bulunmaktadır.

5.1. Yerleşme Şekillerine Göre Dağılış: Köy ve mahalle yerleşmelerinin sık ya da seyrek oluşunda, topoğrafya ve buna bağlı olarak su ve tarım alanlarının durumu etkili olmaktadır. Dağlık alanların ekonomik değerinin düşük olması ve tarım alanlarını sınırlandırması, bu sahalarda yerleşmelerin azalmasına ve küçük birimler halinde bulunmasına neden olmaktadır. Sahamızın en önemli tarım alanlarını oluşturan Behrimaz ve Çitli havzalarının sınırlı oluşu ve dar bir koridor gibi uzanması, bu sahadan yararlanan yerleşmelerin de küçük ünitelerden oluşmasını zorunlu kılmıştır. Nitekim bahsettiğimiz alanlarda yer alan köylerden Başkaynak 9, Akbuğday 4, Durmuştepe 4, Çitli 6, ve Tekevler 5 mahallenin birleşmesiyle oluşmuştur. Bu sahada tek parça yerleşmeden oluşan Elmasuyu, Altıntarla ve Yıldızhan gibi köyler ise diğer bahsettiğimiz mahallelerden pek farklı olmayan küçük köylerdir (Tablo:22 ve 23). Aynı şekilde Hazar dağının kuzeye (göle) bakan yamaçlarında dar bir koridor gibi uzanan ve yer yer akarsular tarafından derin vadilerle parçalanmış, küçük üniteler halindeki fay basamakları üzerinde, köy kurulmaya kâfi gelmeyecek kadar ufak fakat ekonomik potansiyeli yüksek alanlarda da 10-15 hanelik mahalleler gelişmiştir. Bunlardan 4'ü Soğukpınar köyünü (Oğlaklı, Tokluca, Oymataş ve Karamollalar), 3'ü Düzbahçe köyünü (Haftasar, Büyükköy ve Kutluca) oluşturmaktadır. Ayrıca diğer mahallelerden herhangi bir farkı olmayan Karaçalı ve Akpınar Sivrice'ye bağlı mahalleleri oluşturmakta ve şehir nüfusu içinde sayılmaktadır. Yine diğer mahallelerden pek farkı olmayan Yedikardeş köyü de köy statüsünde görülmektedir.

5.2. Yükselti Basamaklarına Göre Dağılış: Tablo: 24'de görüldüğü gibi sahamızda 1600 m.nin üzerinde daimi yerleşmeler pek görülmez. Yerleşmelerin en yoğun olduğu yükselti basamağı 1300-1400 m.ler arasıdır. Bunun nedeni sahamızın tek tarım kaynağını oluşturan Behrimaz ve Çitli havzalarının 1300 m. yükseltide uzanmasından kaynaklanmaktadır. Her iki havzada da yerleşmeler ova ile dağlık sahanın birleşme noktasında, yamaçlar üzerine kurulmuşlardır. Buralar hem ovadaki tarım alanlarına, hemde dağlık sahalardaki meralara hakim konumdadırlar. Yani tarım ve hayvancılığı bir arada yürüten yerleşmeler her iki ekonomik faaliyet alanını da kontrol altında tutabilecek konumlara yerleşmişlerdir. Söz konusu bu alanlar sahamızda genellikle 1300-1450 m.ler arasında uzanmaktadır. Bu nedenle araştırma alanımızdaki yerleşmelerin % 60'a yakını 1300-1450 m.ler arasındaki yükseltilerde yer alırlar.

Yükselti Basamakları	Toplam Nüfus	Yerleşme Sayısı	Ortalama Büyüklük
-1300	3331	27	123
1300-1350	5371	27	199
1350-1400	3814	21	182
1400-1450	4131	24	172
1500-1600	1999	20	100
1600+	598	6	100

Tablo: 4. Yükselti basamaklarına göre yerleşme sayısı ile ortalama ve toplam nüfus büyüklüğü

5.3. Ekonomik Faaliyet Türlerine Göre Dağılış: Araştırma alanımızın başlıca tarım kaynağı durumundaki Behrimaz ve Çitli ovaları, eskiden beri önemli bir tarım alanıdır Bilhassa Behrimaz ovası fasulye ve patates üretimi ile tanınmaktadır. Fakat entansif bir tarım düzenine geçilebilmesi için, tarım alanlarının sulanması şarttır. Behrimaz ve Çitli ovalarındaki tarım alanlarını sulanması için yapımı planlanmakta olan Hatunköy barajının bir an evvel inşaa edilmesinde büyük yararlar vardır. Sulamalı tarıma geçildiği zaman bu ürün deseni değişecek ve daha fazla kazanç sağlayan şekerpancarı, fasulye, çilek ve yem bitkileri üretimi artacaktır.

Tarım alanlarının sınırlı ve çok küçük parçalardan oluşması araştırma alanım büyük bir dezavantaj oluşturmaktadır. Öyle ki, toprak sahibi ailelerin % 92'si 1-50 Da. arasında değişen ve ortalama büyüklüğü 3.5 Da. olan toprakları işletmektedir. Tarım topraklarının % 90'a yakın bir kısmı tarla tarımına ayrılmıştır. Tarlaların yaklaşık olarak 3/1'ine tahıl ekilmekte, 3/1'ine sebze, yem bitkileri ve endüstri bitkileri ekilmekte geri kalan 3/1'lik kısım da nadasa bırakılmaktadır. Tarım alanlarının % 10'luk kısmı da bağ ve bahçe dikim alanlarına ayrılmıştır. Köylerin geçimi bilhassa buğday ve fasulye üretimi ile sağlanmaktadır. Ayrıca bazı sebzelerin üretimi de önemli bir uğraş halindedir.

Ayrıca, dağlık sahalarda küçükbaş hayvancılık yaygınken, ovalık alanlarda ise sığır yetiştiriciliği önem kazanmaktadır. Son yıllarda tarımda makineleşmenin artması ile öküz sayısında bir hayli azalma olmuştur. Katır ve at hemen hemen hiç yoktur. Fakat merkep önemli bir yük ve binek hayvanı olarak varlığını korumaktadır. Son yıllarda bilhassa arıcılık alanında bir gelişme görülmektedir. Ülkemizin hemen her yöresinde olduğu gibi, Sahamızda da yaylacılık eskiye göre büyük bir gerileme göstermiştir. Artık bu yaylalar eskisi gibi pek kullanılmamaktadır. Bugün bahsettiğimiz yaylaların hemen hepsinde bir iki aile faaliyet göstermektedir.

Köyün adı	1.Geçim Kay.	2.Geçim Kay.	3.Geçim Kay.	Köyün adı	1.Geçim Kay.	2.Geçim Kay.	3.Geçim Kay.
Gezin	Sebzecilik	Hayvancılık		Yenibahçe	Tarla zir.	Hayvancılık	
Tekevler	Sebzecilik	Hayvancılık		Yoncapınar	Tarla zir.	Hayvancılık	
Sürek	Sebzecilik	Hayvancılık		Altıntarla	Tarla zir.	Hayvancılık	İşçilik
Kartaldere	Sebzecilik	Hayvancılık		Hatunköy	Tarla zir.	Hayvancılık	İşçilik
Düzbahçe	Sebzecilik	Hayvancılık		Topaluşağı	Tarla zir.	Hayvancılık	İşçilik
Elmasuyu	Sebzecilik	Hayvancılık	İşçilik	Yıldızhan	Tarla zir.	Hayvancılık	İşçilik
Başkaynak	Sebzecilik	Hayvancılık	Meyvecilik	Yu.çanakçı	Tarla zir.	Hayvancılık	İşçilik
Üçlerce	Sebzecilik	Hayvancılık	Tarla zir.	Tepecik	Tarla zir.	Hayvancılık	Sebzecilik
Kürkköy	Sebzecilik	Hayvancılık	Tarla zir.	Akbuğday	Tarla zir.	Hayvancılık	Sebzecilik
Yedikardeş	Sebzecilik	Hayvancılık	Tarla zir.	Güneyköy	Tarla zir.	Hayvancılık	Sebzecilik
Durmuştepe	Sebzecilik	Tarla zir.	Hayvancılık	Gölardı	Tarla zir.	Hayvancılık	Sebzecilik
Küçükova	Sebzecilik	Tarla zir.	Hayvancılık	Bekçitepe	Tarla zir.	Hayvancılık	Sebzecilik
Örtülü	Sebzecilik	Tarla zir.	Hayvancılık	Plajköy	Tarla zir.	Meyvecilik	İşçilik
Soğukpınar	Sebzecilik	Tarla zir.	Hayvancılık	Bahçedere	Tarla zir.	Meyvecilik	Hayvancılık
Çitli	Tarla zir.	Hayvancılık		Işıktepe	Tarla zir.	Meyvecilik	Hayvancılık
Kavak	Tarla zir.	Hayvancılık		Yeşilova	Tarla zir.	Meyvecilik	Hayvancılık
Akboğa	Tarla zir.	Hayvancılık		Kızıltepe	Tarla zir.	Sebzecilik	

Tablo: 5. Köylerin geçim kaynağı sıralaması (Yapılan anket çalışmalarına göre)

Kır yerleşmelerinin geçim kaynaklarına göz attığımızda ise, tarla tarımının ön planda olduğunu görürüz. Hemen bütün köylerde tarla tarımının birinci ya da ikinci sırada yer aldığını görürüz. Bunu sebzecilik izler. Sebzecilik de sahamızda önemli bir geçim kaynağıdır. Bilhassa Behrimaz ovası köylerinin bazılarında birici plana çıkmaktadır. Fakat birici sırada yer almasa da hemen her köyde ikinci veya üçüncü sırada sebzeciliğin olduğu dikkati çeker. Sahamız dağlık bir alan olmasına rağmen, hayvancılık hiçbir köyün geçim kaynağı sıralamasında birinci sıraya çıkmamaktadır. Bunun nedeni mera hayvancılığının ekonomik olmaması ve ahır hayvancılığının sahamıza yerleşmemiş olmasından kaynaklanmaktadır.

5.4. Nüfus Büyüklüğüne Göre Dağılış: Araştırma alanımızdaki köyleri 1990 itibariyle nüfus büyüklüğüne göre gururlandıracak olursak, köylerin % 70,2 si 200'ün altında, % 29.8'i ise 200'ün üzerinde nüfus barındırmaktadır. Köylerin % 37,7'sinin de nüfusu 100 kişiden az olduğu düşünülürse, araştırma alanımızdaki köylerin nüfus büyüklüğü bakımından ana karakterinin, az nüfuslu köyler olduğu ortaya çıkmaktadır. Buna karşılık köylerin % 14.3'ü 200-249 nüfus grubunda, % 10.4'ü ise 250-500 nüfus grubunda yer almaktadır. Nüfusu 500 kişinin üzerinde olan köylerin oranı ise ancak % 5.2'dir.

Nüfus Grubu	Yerleşme sayısı	%'si	Toplam nüfus
-49	20	16.0	651
50-99	36	28.8	2727
100-149	24	19.2	2953
150-199	15	12.0	2444
200-249	14	11.2	3121
250-500	11	8.8	3791
500+	5	4.0	3557
Toplam	125	100	19244

Tablo: 6. Nüfus büyüklüğüne göre kır yerleşmesi sayısı (1990)

Fakat farklı nüfus gruplarında yer alan köylerin barındırdıkları nüfusun toplam içindeki oranlarına göz atacak olursak; sayıca az olmalarına rağmen, büyük nüfus grubunda yer alan köylerin; toplam nüfusun önemli bir kısmını oluşturduğunu görmekteyiz. Mesela, yerleşmelerin % 70.2'si 200'den az nüfus grubunda bulunmasına rağmen, toplam nüfusun ancak % 39.2'sini oluşturmakta, buna karşılık yerleşmelerin % 29.8'ini oluşturan 200 nüfustan büyük köyler, toplam nüfusun % 60.8'ini barındırmaktadır (Tablo:6).

Araştırma alanımızın dağlık bir sahaya karşılık gelmesi ve bu nedenle tarıma elverişli alanların küçük parçalar halinde saha içinde dağılmış olmasından, köyler de çok sayıdaki mahalle yerleşmelerine bölünmüştür. Bu nedenle köy toplam nüfusu sayesinde yüksek nüfus grubunda yer almalarına rağmen, bu çok nüfuslu gibi görünen köyler bile aslında küçük nüfuslu ve çok sayıdaki mahalleden oluşmaktadır. Nitekim yerleşmelerin nüfus büyüklüklerine mahalle bazında yaklaştığımızda, toplam yerleşme sayısının (77) % 58.4'ünün 20-150 nüfus grubunda yer alan küçük ve az nüfuslu yerleşmeler olduğu ortaya çıkar (Tablo:3).

Nüfus büyüklüğüne yıllar itibariyle bakıldığında 1935-1950 yılları arasında toplam yerleşmelerin ortalama % 69'unun nüfusu 100-399 arasında olduğu, 1955-1970 yılları arasında yerleşmelerin ortalama % 72.2'sinin 200-499 gurubunda yer aldığı ve 1970'den sonra da büyük nüfuslu köylerin bölünmesi ile yeni ve küçük nüfuslu yerleşmelerin ortaya çıkması sonucu 1975 yılında 100-199 nüfus grubundaki yerleşme sayısı yeniden artmış, ve yerleşmelerin % 82.7'si 100-500 nüfus gurubunda yer almıştır. 1975-85 arasında küçük nüfuslu yerleşmelerin nüfusları nispeten artarak 100-199 nüfus grubundan 200-299 nüfus grubuna yükselmişlerdir. Bu dönemde de yerleşmelerin ortalama % 72.3'ü 200-599 nüfus grubunda toplanmıştır. 1985-90 arasında köylerin dışa göç sebebiyle nüfus kaybetmelerine bağlı olarak 100-199 nüfus grubundaki köy sayısı artmıştır. Bu dönemde ise yerleşmelerin ortalama % 79.3'ü 100-599 nüfus grubunda toplanmıştır (Tablo:7)

Nüfus	1935	1940	1945	1950	1955	1960	1965	1970	1975	1980	1985	1990
-100	3	3	1	1	1	0	0	0	0	0	2	1
100-199	11	7	8	6	4	4	3	5	6	3	5	7
200-299	11	12	12	14	16	11	10	12	10	13	10	13
300-399	12	14	13	12	10	11	11	15	11	9	11	12
400-499	2	2	3	4	6	11	11	5	8	10	11	3
500-599	2	3	3	0	2	2	2	3	6	6	4	7
600-699	1	1	2	4	2	0	2	2	3	2	1	2
700-799	0	0	0	1	1	2	1	1	1	1	2	2
800-899	1	1	1	0	1	2	2	2	1	3	1	1
900-999	0	1	1	1	1	1	2	1	0	0	1	0
1000+	1	0	0	1	1	1	1	1	2	2	1	1
TOPLAM	44	44	44	44	45	45	45	47	48	49	49	49

Tablo: 7. Sayım yılları itibariyle nüfus büyüklüğüne göre köy sayısı

6-SONUÇ

Doğu Anadolu Bölgesinin Yukarı Fırat Bölümü- Güneydoğu Toroslar Yöresi'nde yer alan araştırma alanımız, Elazığ ilinin 20 km. kadar güneyindedir. Araştırmamıza konu olan ünite Hazar-Yaylım dağlarıyla güneyde, Behrimaz havzası ve kuzeyde Hazar gölü depresyonu diye ikiye ayrılmıştır. Kuzeyden güneye doğru Çelemlik-Mastar ve Hazar dağları arasındaki Hazar gölü depresyonu ve Hazar-Yaylım dağları ile güneydeki Maden dağları arasındaki Behrimaz havzasından oluşan inceleme alanı çerçevesinde görüldüğü gibi üç ana dağlık saha ve bunlar arasındaki iki ayrı depresyonun mevcudiyeti, farklı doğal ortam şartları sergilemektedir. Fiziki bakımdan farklı iki morfolojik ünite gibi görülse de, özellikle burada yer alan kır yerleşmeleri iktisadı ve beşeri ortam bakımında küçük farklar olsa bile homojen bir yapıya sahiptirler. Hazar depresyonundaki çukur alanı kaplayan gölün dışında, ana hatlarıyla morfolojik, hidrografik ve klimatik şartlar bakımından iki havzanın doğal çevre şartlarının da aynı olduğu söylenebilir. Hazar depresyonunun çukur alanı göl ile kaplanmış iken, Behrimaz havzasındaki alçak kesimler ise tarım arazileri halindedir.

Araştırma alanında nüfus ve yerleşmelerin dağılışında, doğal çevre şartlarının direkt etkisi oldukça belirgindir. Behrimaz havzasında 1350-1450 m. yükselti kuşağında nüfus yoğunlaşma göstermektedir. Çünkü bu sahalar, hem tarım arazilerinden hem de meralardan rahatlıkla faydalanılabilecek konumdadırlar. Hazar gölü havzasıyla birlikte düşünüldüğünde, yerleşmelerin yarıdan fazlasının bu yükselti kuşağında yer aldığı görülür Hazar gölünün kuzeyindeki Çelemlik dağlarının göle inen yamaçların az eğimli, gölü güneyindeki Hazar dağlarının ise daha dik eğimle göle iniyor olması sebebiyle, kuzey yamaçlarda daha fazla sayıda yerleşme mevcududur. Behrimaz havzasında ise bu duru tersine, sulama imkânlarının yetersizliğinden dolayı kuzey etekteki birikinti yelpazelerinden ziyade güney etek tercih edilmiştir. Nüfus ve yerleşmenin bir diğer yoğunlaşma gösterdiği saha ise Kürk çayı ve Kışlakçı deresi gibi akarsuların vadi boylarıdır. Bu sağladığı sulama imkânlarına bağlı olarak gelişmiş olan sebzecilik ve meyvecilik faaliyetleri, nüfusun buralarda yoğunlaşmasını sağlayan en önemli faktördür. Çeşitli vadi tabanlarıyla Hazar ve Behrimaz havzalarındaki tarımsal aktivitenin dışında, çevre dağlık da ormanın tahrip edilmesiyle ortaya çıkan antropojen stepler ve aşırı erozyondan kaynaklanan sığ topraklar sebebiyle, tarımsal faaliyetler neredeyse son bulmaktadır Bu dağlık sahalar aynı zamanda aşırı ve bilinçsiz otlatma sonucu, ekonomik olarak hayvancılık yapılamaz hale gelmişlerdir.

Yetersiz tarım arazisi ve gücünü yitirmiş hayvancılık sebebiyle ortaya çıkan ekonomik problemler, kırsal nüfusun şehirlere özellikle de Elazığ'a göç etmesine sebep olmuştur. Oldukça dalgalı bir seyir izleyen nüfusun yıllara göre gidişine baktığımızda,

Hazar gölü ve Behrimaz havzaları 1990 nüfusunun, 1965 yılındaki miktarla hemen hemen aynı olduğu görülmektedir. Nüfus bazı yıllarda önemli artışlar göstermişse de, her geçen gün artarak devam eden dışa göç sebebiyle, nüfus neredeyse statik bir durum arz etmektedir.

Hazar gölü ve Behrimaz havzalarındaki yerleşmelerin en belirgin özellikleri; dağınık yerleşme kümeleri halindeki küçük nüfuslu yerleşmeler olmalarıdır. Eskiden mezraa veya kom olarak nitelendirilen bu yerler, günümüzde artık birer mahalle yerleşmesi halini almışlardır. Hatta araştırma alanımızda belli bir merkez mahallesi olmayan ve çok sayıdaki mahallenin birleştirilmesiyle oluşturulmuş köylere rastlamak mümkündür. Bu sebeple alanımızdaki yerleşmelerin yaklaşık % 60'1, nüfusu 150 kişiden az olan küçük yerleşmelerdir. Sahamızda köy ve mahalle yerleşmelerinden farklı özellikler gösteren bir yerleşme tipinden de bahsedebiliriz. Bunlar, köylerden veya şehirden gelenlerin mevsimlik olarak kullandıkları yazı evleridir.

Ortalama işletme büyüklüğünün 3.5 dekar ve toprak sahibi ailelerin % 92'sinin 1-50 dekar arasındaki küçük mülkiyete sahip olduğu alanımızda, tarımsal faaliyetlerin \te üretimin rantabl olduğunu söylemek mümkün değildir. Tarım arazilerinin % 30'undan fazlasının da nadasa bırakıldığı düşünülürse, -olayın boyutu daha da belirginleşmektedir. Alanımızdaki köylerin yarıdan fazlası tarla tarımından geçinmektedir. Bu köylerde sulama yetersizliği sebebiyle nadaslı tahıl tarımı yapıldığından, tarımsal gelir oldukça düşüktür. Özellikle Behrimaz havzasındaki tarım alanlarının sulanması amacıyla planlanmış olan Hatunköy barajının bir an önce inşa edilip devreye sokulmasıyla, yöredeki tarımsal üretim ve gelir düzeyinin artacağı muhakkaktır. Sulamanın elverişli olduğu köylerde şeker pancarı, patates ve fasulye yetiştiriciliğinin yanında, genelde sebzecilik ve meyvecilik yapılmaktadır.

Araştırma alanımız gibi ekonomik problemleri olan sahalarda, öncelikle köklü bir toprak reformunu takiben sağlanacak sulama imkânları ile yerleştirilebilecek entansif tarım sistemleri sayesinde, kırsal kesimlerden şehirlere doğru olan göçlerin ve köylerdeki nüfus azalmasının yarattığı psikolojik olumsuzlukların önüne geçmek gereklidir. Çünkü kırsal kesimlerdeki problemlerin doğurduğu bu olay, şehirlere göç ederek çözümlenememekte, aynı problemler şehir coğrafyası bakımından da devam etmektedir.

BİBLİYOGRAFYA

ALAGÖZ,C.A.,1984,*Türkiye Yer Adları Üzerine Bazı Düşünceler* Türk Yer Adları Semp. s.11-23, ANKARA

DARKOT,B.,1943,*Türkiye'nin Bölgeleri Arasında Yukarı Fırat Bölgesi,* III.Üniv. Haftası-Elazığ, İ.Ü.Yay. No:1965, s.255-268, İSTANBUL.

DARKOT,B.,1974, *Doğu Anadolunun Coğrafi Özellikleri ,* Atatürk Üniv. Edb. Fak. Arşt. Derg. s.5, s.111-118, ERZURUM

DOĞANAY,H.,1989, Türkiye Beşeri Coğrafyası, (Üçüncü kitap, 2. fasikül), Atatürk Üni. Fen-Edb.Fak. Yay.No: 98, ERZURUM.

EMİROĞLU,M.,1977, Bolu'da Yaylalar ve Yaylacılık A.Ü. DTCF Yay. No:272, ANKARA.

ERİNÇ,S.,1953, Doğu Anadolu Coğrafyası, İ.Ü.Coğr.Enst. Yay. No:15, İSTANBUL.

ERİNÇ,S.,1973, Türkiye: İnsan ve Ortam. İ.Ü.Coğr. Enst. Derg.18-19, s.1-33 İSTANBUL.

EROL,O.,1983, Die naturräumliche Gliederung der Türkei, Beihefte zum Tübinger Atlas des Vorderen Orients, Reihe A, Nr.13, WIESBADEN.

GÖYÜNÇ,N.,1969, XVI. yüzyılda Mardin Sancağı, İ.Ü. Edb. Fak.Yay. No:1438 ,İSTANBUL

İNANDIK,H.,1965, Türkiye Gölleri, İ.Ü.Coğr.Enst.Yay. No:44, İSTANBUL.

KARABORAN,H.H.,1990, *Merkezi Yer Olarak İslahiye ve Hassa,* F.Ü. Sosyal Bil. Derg., c.4, s.2, s.145-158,ELAZIĞ.

SARAÇOĞLU,H.,1956, Doğu Anadolu.(Türkiye Coğrafyası Üzerine Etüdler cilt 1.), Maarif Basımevi-İSTANBUL.

SARIBEYOĞLU,M.,1951, Aşağı Murat Bölgesinin Beşeri Coğrafyası., A.Ü.DTCF Doğu Anadolu Arşt.İst.Yay.No:1,İSTANBUL.

TANOĞLU,A.,1954, *İskan Coğrafyası: Esas Fikirler Problemler ve Metod"* Türkiyat Mecmuası Cilt XI İSTANBUL.

TANOĞLU,A.,1969, Nüfus ve Yerleşme İ.Ü.Coğr. Enst. Yay. No. 45, İSTANBUL,

TUNÇDİLEK, N. 1971, "Kır Yerleşmeleri: Köy-altı Şekilleri"' Türkiye; Coğrafi ve Sosyal Araştırmalar, İ.Ü. Coğr. Enst. Yay. s. 17-54, İstanbul.

WUNSCH,J.1885,*"Die Quelle des Westlichen Tigrisarmes und der See Gölldschik"* Mitt. Geogr. Gesel. Bd.28, sf.1-21,Wien.

YİĞİT,A.,1988, Hazar Gölü (Gölcük) Havzasının Coğrafyası, Ank.Üniv.Sos.Bil.Enst.(Yayınlanmamış Y.Lisans Tezi),ANKARA.

YİĞİT,A.,1990, *Hazar Gölü Havzasında Yerleşme Tipleri ,* Fırat Üniv.(Sos.Bil.) Derg. c.4,s.2,s.271-291. ELAZIĞ.

YİĞİT,A.,1991, *Hazar Gölünün Turizm Potansiyeli ve Bugünkü Kullanım Durumu,* Coğrafya Meslek Haftası (20-24 Kasım 1991) Bildiri Metni, İZMİR

YÜCEL,T.1987, Türkiye Coğrafyası. Türk Kültürünü Arşt. Enst. yay: 68, seri: VII, sayı: A.5, Ankara.

YÜCEL, T. 1988, *"Türkiye'de Kır Yerleşme Tipleri"* Türk Kültürü Araştırmaları Derg. XXVVI, s. 61-69, Ankara.